

Gerbrand Bakker

Boven is het stil

Cossee
Amsterdam

I

Ik heb vader naar boven gedaan. Nadat ik hem in een stoel had gezet, heb ik het bed uit elkaar gehaald. Hij bleef in die stoel zitten als een kalf van een paar minuten oud, nog voor het schoongelikt is; met een ongestuurd wankelend hoofd en ogen die zich nergens aan hechten. Ik heb de dekens, lakens en de molton van het matras gerukt, het matras zelf en de beddenplanken tegen de wand gezet, en het hoofd- en voeteneinde losgeschroefd van de zijkanten. Ik probeerde zoveel mogelijk door mijn mond te ademen. De kamer boven – mijn kamer – had ik al leeggeruimd.

‘Wat doe je?’ vroeg hij.

‘Je gaat verhuizen,’ zei ik.

‘Ik wil hier blijven.’

‘Nee.’

Hij mocht zijn bed houden. Eén helft van het bed is al meer dan tien jaar koud, maar de onbeslapen plek wordt nog steeds bekroond met een kussen. In de kamer boven schroefde ik het bed weer in elkaar, het voeteneinde naar het raam toe. Onder de poten plaatste ik klossen. Ik maakte het bed op met schone lakens en twee schone kussenslopen. Daarna droeg ik vader de trap op. Vanaf het moment dat ik hem uit de stoel haalde, keek hij me aan en hij bleef dat doen tot ik hem in bed legde, en onze gezichten elkaar bijna raakten.

‘Ik kan zelf lopen,’ zei hij, toen pas.

‘Nee, dat kan je niet,’ zei ik.

Hij zag dingen door het raam die hij niet verwachtte te zien. ‘Ik lig hoog,’ zei hij.

‘Ja. Zo kun je naar buiten kijken zonder alleen maar lucht te zien.’

Ondanks de nieuwe ruimte en de verschoonde lakens en slopen rook het bedompt, rook hij bedompt en schimmelig. Ik zette een van de twee ramen op het haakje. Buiten was het kraakfris en stil, alleen aan de bovenste takken van de kromme es in de voortuin zaten nog een paar verfrommelde bladeren. Heel in de verte zag ik drie fietsers over de dijk gaan. Als ik een stap opzij had gedaan, had hij de drie fietsers ook kunnen zien. Ik bleef staan waar ik stond.

‘Haal de dokter,’ zei vader.

‘Nee,’ antwoordde ik. Ik draaide me om en liep de slaapkamer uit.

Vlak voor de deur dichtviel, riep hij: ‘Schapen!’

In zijn voormalige slaapkamer lag een rechthoek stof op de grond, iets kleiner dan de maten van het bed. Ik haalde de slaapkamer leeg. De twee stoelen, de nachtkastjes en de kaptafel van moeder zette ik in de woonkamer. In een hoek van de kamer wurmde ik twee vingers onder de vloerbedekking. ‘Niet vastplakken,’ hoorde ik moeder zeggen, een eeuwigheid geleden, terwijl vader net door de knieën wilde gaan, met een pot lijm in zijn linker- en een lijmkwast in zijn rechterhand, en wij al haast bedwelmd raakten van de scherpe dampen. ‘Niet vastplakken, want over tien jaar wil ik nieuwe vloerbedekking.’ De achterkant van het tapijt verkrumelde onder mijn vingers. Ik rolde het op en droeg het door het melklokaal naar buiten, waar ik, midden op het erf, opeens niet wist wat ik ermee aan moest. Ik liet het uit mijn handen vallen, op de plek waar ik stond. Een paar kauwen schrokken van de onverwacht luide klap en vlogen op uit de bomen die langs het erf staan.

Op de vloer van de slaapkamer liggen platen hardboard, met de ruwe kant naar boven. Nadat ik snel de stofzuiger door de kamer had gehaald, zette ik de platen, zonder ze geschuurd te hebben, met een brede platte kwast in de grijze grondverf. Toen ik bezig was met de laatste strook, voor de deur, zag ik de schapen.

Nu zit ik in de keuken, te wachten tot de verf droog is. Dan pas zal ik het sombere schilderij van een koppel zwarte schapen van de muur kunnen halen. Hij wil naar zijn schapen kunnen kijken, dus zal ik een spijker slaan in de wand naast het raam en het schilderij ophangen. De keukendeur staat open en de kamerdeur staat ook open, ik kan het schilderij over de kaptafel en de twee nachtkastjes heen vanaf de plek waar ik zit zien hangen, maar het is zo duister en dof dat ik er, hoe ik ook tuur, geen schapen in kan herkennen.

2

Het regent en de harde wind heeft de laatste bladeren uit de es geblazen. November is niet kraakfris en stil meer. De ouderlijke slaapkamer is nu mijn slaapkamer. Ik heb de muren en het plafond gewit en de hardboardplaten een tweede laag grondverf gegeven. De stoelen, moeders kaptafel en de twee nachtkastjes heb ik naar boven gebracht. Ik heb een nachtkastje naast het bed van vader gezet en de andere spullen in de lege kamer naast zijn slaapkamer opgeslagen. De slaapkamer van Henk.

De koeien staan al twee dagen binnen. Het is onrustig tijdens het melken.

Als de ronde klep aan de bovenkant van de melkwagen open had gestaan, zou vanmorgen de helft van de melk er uitgespoten zijn, als een geiser, zo hard remde de melkrijder voor de opgerolde vloerbedekking die nog steeds midden op

het erf ligt. Hij stond zacht in zichzelf te schelden toen ik het melklokaal binnenkwam. Er zijn twee melkrijders, en deze was de oudste, de stuurse. Ik denk dat hij ongeveer van mijn leeftijd is. Nog een paar jaar rijden en dan met pensioen.

Mijn nieuwe slaapkamer is, op mijn bed na, helemaal leeg. Ik zal het houtwerk – de plinten, de ramen en de deur – nog een kleur geven. Misschien dezelfde kleur als de vloer, maar daar ben ik nog niet uit. Blauwgrijs heb ik in mijn hoofd; de kleur van het IJsselmeer op een zomerdag die bedreigd wordt door grauwe donderkoppen in de verte.

Er kwamen hier, het zal eind juli of begin augustus geweest zijn, twee jongens langs in kano's. Dat gebeurt niet vaak, de officiële kanoroutes lopen niet langs mijn boerderij. Alleen kanoërs die verder willen komen hier. Ze hadden hun bovenlijven ontbloot, het was warm, de spieren in hun armen en schouders glommen in het zonlicht. Ik stond aan de zijkant van het voorhuis, ongezien, en zag dat ze bezig waren elkaar omver te varen. De peddels kletsten tussen de gele plomp in het water. De voorste kano kwam dwars op de vaart te liggen en raakte met de punt vast in de oever. De jongen keek naar mijn plaats. 'Kijk,' zei hij tegen de andere jongen, een rossige knaap met sproeten en roodverbrande schouders, 'deze boerderij, die is tijdloos, het kan hier aan dit weggetje nu zijn, maar net zo goed 1967 of 1930.'

De rossige jongen nam mijn boerderij, de bomen en het stuk land waar de ezels toen stonden aandachtig in zich op. Ik spitste mijn oren. 'Ja,' zei hij, na lange tijd, 'die ezels, die zijn wel ouderwets.'

De jongen in de voorste kano kwam los van de oever en draaide de punt weer in de vaarrichting. Hij zei iets tegen de andere jongen, iets wat ik niet verstond omdat een tureluur druk begon te doen. Een late tureluur, meestal zijn ze eind juli allemaal verdwenen. De rossige jongen ging langzaam

achter hem aan, hij bleef naar mijn twee ezels kijken. Ik kon geen kant op, er was niets aan de kale zijkant van het voorhuis waarmee ik bezig kon zijn. Ik stond er onbeweeglijk en hield mijn adem in.

Hij zag me staan. Ik dacht dat hij iets tegen de andere jongen ging zeggen, zijn lippen gingen van elkaar en hij draaide zijn hoofd. Maar hij zei niets. Hij keek en liet me ongezien voor zijn vriend. Even later sloegen ze de Opperwoudervaart in en dreef de uiteengevaren gele plomp weer naar elkaar. Ik liep de weg op om de jongens na te kijken. Na een paar minuten kon ik hun stemmen niet langer horen. Ik draaide me om en probeerde met hun ogen naar mijn plaats te kijken. '1967,' zei ik zacht, en schudde mijn hoofd. Waarom juist dat jaar? De ene jongen had het jaartal genoemd, de andere, die met de sproeten en de schouders, had het gezien. Het was heel warm die dag, halverwege de middag, bijna tijd om de koeien te gaan halen. Mijn benen voelden onverhoeds zwaar aan en de middag was wezenloos en leeg.

3

Het is een hels karwei een staande klok een trap op te zeulen. Ik gebruik er lange, gladde planken bij, kleden en stukken schuimrubber. Alles tingelt en rommelt in de kast. Ik werd horendol van het tikken van de klok, maar had er moeite mee hem elke nacht stil te zetten. Halverwege de trap moet ik minutenlang uitrusten. Misschien wordt hij daarboven er ook horendol van, al heeft hij natuurlijk altijd nog zijn schapenschilderij om rustig van te worden.

'De klok?' zegt hij, als ik de slaapkamer binnenkom.

'Ja, de klok.' Ik zet hem pal achter de deur, trek de gewichten op en geef de slinger een zet. Onmiddellijk vult de slaapkamer zich met tijd, langzaam wegklokkend. Als de deur dicht is, kan vader zien hoe laat het is.

Na een blik op de wijzerplaat zegt hij: 'Ik heb honger.'
'Ik heb ook weleens honger,' zeg ik. De klok tikt rustig verder.

'De gordijnen zijn dicht,' zegt hij dan.

Ik loop naar het raam en trek de gordijnen open. Het regent niet langer en de wind is wat gaan liggen. Het water in de sloot staat hoog en stroomt over de dam heen. 'Ik moet naar de molen,' zeg ik tegen mezelf en de ruit. Misschien zeg ik het ook tegen vader.

'Wat?'

'Niks.' Ik zet een raam op het haakje en denk aan de kale plek in de woonkamer.

In de keuken smeer ik een paar sneden brood en beleg ze met kaas. Ik schrok het brood naar binnen, ik kan haast niet wachten. Terwijl de koffie nog door het apparaat loopt, sta ik al in de woonkamer. Ik ben alleen, ik zal het alleen moeten doen. De bank schuif ik op één van de kleden die ik ook voor de klok gebruikt heb. Ik sleep hem door de gang naar de bijkeuken. De twee luie stoelen draag ik via de voordeur naar buiten en zet ze langs de kant van de weg. De rest van de spullen breng ik ook naar de bijkeuken. Het dressoir moet ik eerst helemaal leeghalen voor ik het kan verschuiven. Dan, eindelijk, kan ik mijn vingers onder de vloerbedekking wringen. Deze was duurder, er verkrumelt niets onder mijn handen. Tijdens het oprollen ervan overweeg ik het stuk tapijt te bewaren, kan ik het niet nog ergens voor gebruiken? Ik kan niets verzinnen. De rol is te zwaar om te tillen, ik sleep hem over het grindpad en het bruggetje naar de weg. Als ik terug loop, zie ik in de gang het telefoontoestel staan. Ik bel de gemeente om te melden dat ik grofvuil heb. De koffie staat te dampen op het warmhoudplaatje.

Onderweg naar de molen zie ik wat ik de afgelopen dagen ook al gezien heb, en wat me verontrust. Een zwerm vogels

die niet van het noorden naar het zuiden trekt maar alle windrichtingen uitvliegt, en steeds maar blijft zwenken. Alleen het geluid van klappende vleugels is hoorbaar. De zwerm bestaat uit scholeksters, kraaien en meeuwen. Dat is het vreemde eraan, nooit eerder heb ik deze drie vogelsoorten samen zien vliegen. Het heeft iets onheilspellends. Of heb ik het toch eerder gezien zonder er een gevoel van onrust aan over te houden? Als ik iets langer kijk, zie ik dat het vier soorten zijn, tussen de grote zilvermeeuwen vliegen ook kokmeeuwen, die een stuk kleiner zijn. Ze scheren door elkaar heen, er zijn geen aparte eenheden, het is of ze in de war zijn.

De molen is een ijzeren Bosman-molentje. 'Bosman Piershil' staat er op de ene kant van de ijzeren staart. 'N° 40832' en 'Ned Oct' staat er op de andere kant. October, dacht ik vroeger, octrooi weet ik nu. De uitmaler zoekt zelf de wind als de staart haaks op de wieken staat en blijft draaien en malen tot je de staart langs een geleidestang inklapt zodat hij evenwijdig staat aan de wieken. Nu klap ik de staart juist uit met behulp van een stang die aan de staart hangt. Het is een prachtig rank molentje, het heeft iets Amerikaans. Juist daardoor, én omdat er in de sloot een betonnen fundering is gebouwd, én omdat we de geur van smeer zo lekker vonden, kwamen Henk en ik hier vroeger vaak, in de zomer. Het was hier anders. Elk jaar kwam een Bosman-man het molentje nakijken, en zelfs nu nog, terwijl er al jaren geen Bosman-man meer is geweest, draait alles gesmeerd. Ik blijf nog even kijken naar het water dat opbolt in de vaart.

Met een omweg loop ik terug en tel de schapen. Ze zijn er allemaal nog. Alle drieëntwintig, plus de ram. De achterwerken van de ooien zijn rood, ik zal de ram binnenkort weghalen. Eerst lopen ze voor me weg, en als ik dichterbij het damhek kom, beginnen ze me te volgen. Bij het damhek blijf ik staan. Op een meter of tien afstand houden ze halt.

Ze staan op een rij en ze kijken me allemaal aan, in het midden de ram met zijn vierkante kop. Het geeft me een ongemakkelijk gevoel.

Op het erf zie ik de verregende vloerbedekking liggen en besluit ook die naar de weg te brengen.

Vlak voor ik ga melken hark ik het grind in de voortuin nog even aan. Het wordt al wat schemerig. De twee buurjongetjes, Teun en Ronald, zitten onder het kleed – het dure kleed – dat ze half hebben uitgerold en over de twee stoelen gegooid. Een dag of wat geleden kwamen ze rond zeven uur 's avonds aan de voordeur. Ze hielden hun uitgeholde rode suikerbieten omhoog en zongen heel vals een liedje. Hun opgewonden hoofden werden door het zachte licht uit de bieten nóg roder. Ik beloofde ze met een mars. Nu hebben ze allebei een zaklantaren. 'Hé, Helmer!' roepen ze door een gat dat ze – met een mes? – in de vloerbedekking hebben uitgesneden. 'Dit is ons huis!'

'Een prachtig huis,' roep ik terug, leunend op mijn hark.

'En we hebben ook licht!'

'Ik zie het.'

'En er is hier een overstroming!'

'Het water zakt al weer,' stel ik ze gerust.

'We gaan hier slapen.'

'Dat denk ik niet,' zeg ik.

'Ik denk van wel,' zegt Ronald, de jongste.

'Nee hoor.'

'We gaan straks naar huis,' hoor ik Teun zacht tegen zijn broertje zeggen. 'Hier hebben we niks te eten.'

Ik kijk omhoog, naar het raam van de slaapkamer van vader. Het is er donker.

‘Ik wil sinterklaas vieren,’ zegt hij.

‘Sinterklaas?’ Er is in dit huis sinds de dood van moeder geen sinterklaas meer gevierd. ‘Waarom?’

‘Dat is gezellig.’

‘En hoe stel je je dat dan voor?’

‘Nou,’ zegt hij, ‘gewoon.’

‘Gewoon? Als je sinterklaas wilt vieren, moet je cadeaus kopen.’

‘Ja.’

‘Ja. Hoe wil jij cadeaus kopen?’

‘Jij moet ze kopen.’

‘Ook voor mezelf?’

‘Ja.’

‘Dan weet ik al wat ik krijg.’ Ik wil niet zo lang met hem praten. Ik wil even kijken en snel weer wegwezen. Het tikken van de staande klok vult de kamer. Een raamvormig blok zonlicht beschijnt het glas van de kast, en het licht weerkaatst op het schapenschilderij, dat nu een stuk minder somber is. Een vreemd schilderij. Soms lijkt het er winter, soms is het zomer of herfst.

Als ik de deur wil dichtdoen, roept hij: ‘Dorst.’

‘Ik heb ook weleens dorst.’ Ik trek de deur stevig achter me dicht en loop de trap af.

Alleen de bank is teruggekeerd in de woonkamer. Op de onderste plank van de ingebouwde linnenkast in mijn slaapkamer heb ik een groot stuk stof gevonden. Misschien is het een stuk stof waarvan moeder nog een jurk had willen naaien, al lijkt het me daarvoor iets te veel aan de maat. Het past mooi over de bank. De vloer is grondverfgrijs, als de deur naar de slaapkamer openstaat, loopt de kleur naadloos over de eveneens geverfde dorpel door. Ook alle plinten, raamposten en deuren staan in de grondverf. Het dressoir staat

op een andere plek, het lage boekenkastje boven. Alle planten die kunnen bloeien heb ik op de mesthoop gegooid. Er bleven er niet veel over. Als ik verf ga kopen, moet ik ook eens kijken naar luxaflex of rolgordijnen, de zware donkergroene gordijnen in de slaapkamer en woonkamer doen me naar adem happen, en ik heb een vaag idee dat dit niet alleen komt doordat ze al jaren niet zijn uitgeklopt. Ik heb de verdere inhoud van de ingebouwde kast in de slaapkamer naar boven gebracht en mijn eigen kleren naar beneden gehaald.

Er lopen hier katten rond. Schuwe wegrenkatten. Soms zijn het er twee of drie, een paar maanden later zijn het er negen of tien. Sommige lopen mank of missen een staart, andere (de meeste eigenlijk) zijn droezig. Je hebt er totaal geen zicht op, het verbaast je dan ook niets als het er tien zijn, en evenmin als het er twee zijn. Vader loste het kattenprobleem op door een nest in een jutezak te stoppen, er een steen bij te doen en de zak in de sloot te gooien. Lang geleden propte hij ook nog een oude lap in de zak, die hij drenkte in een vloeistof die in het gifkastje stond. Ik weet niet wat het was, die vloeistof. Chloroform? Maar hoe kwam hij aan een fles chloroform? Kon je dat dertig jaar geleden gewoon kopen? Het zilvergrijze kastje met het doodshoofd en een kruis van beenderen hangt in de dors en bevat al jaren geen gif meer, gif is uit de tijd. Ik bewaar er de verf in.

Afgelopen voorjaar zag ik hem in de dors rondschuifelen met schoteltjes melk. Ik vroeg hem niets, maar zuchtte diep, zó diep dat hij het kon horen. Na een paar dagen had hij de jonge katten zo ver dat ze allemaal tegelijk bij een schoteltje melk stonden. Hij heeft ze gegrepen en in een zak gestopt. Geen jutezak, die hebben we niet meer. Een papieren zak was het, waar biks in had gezeten. Die zak heeft hij aan de achterbumper van de Opel Kadett gebonden, met een stuk touw van ongeveer een meter lengte.

Zeven jaar geleden is hij getest, zijn rijbewijs moest verlengd worden. Er mankeerde hem van alles en de test viel negatief uit. Sindsdien mag hij niet meer rijden. Toch kroop hij in de auto. De bomen langs het erf waasden groen en rondom de stammen bloeiden narcissen. Ik stond in de dorsdeuren en keek toe. Hij startte de auto en die schoot ogenblikkelijk een stuk vooruit, waardoor hijzelf in de stoel gedrukt werd en vervolgens met zijn voorhoofd tegen het stuur sloeg. Daarna reed hij achteruit, zonder over zijn schouder of in de achteruitkijkspiegel te kijken. Dat bleef hij een tijdje doen: vooruitrijden, schakelen (de versnellingsbak jankte) en achteruitrijden, waarbij hij het stuur heel licht draaide. Op en neer en heen en weer, tot er een wolk uitlaatgas tussen de bomen hing. Hij kroop weer uit de auto, knoopte heel bedaard de papieren zak los en wilde die boven op de mesthoop gooien. Daarvoor moest hij de zak tot drie keer toe van het erf rapen, zijn armen hadden niet meer de kracht een machtige zwaaibeweging uit te voeren. 'Opgeruimd staat netjes,' zei hij, toen hij de dors binnenkwam. Hij wreef over zijn voorhoofd en maakte zijn het-varkentje-is-gewassen-handenbeweging, het gaf een raspand geluid.

Het duurde even voor ik van mijn plaats kwam. Traag liep ik naar de mesthoop. De zak lag niet helemaal bovenop, was wat naar beneden gezakt, en dat had niet alleen met zwaarte-kracht te maken, maar ook met een bewegen in de zak. Een heel zacht piepen en een nauwelijks hoorbaar krassen klonk op. Vader had iets verkeerd gedaan en ik kon het opknappen. Dat vertikte ik. Ik draaide me om en liep net zo ver weg van de mesthoop tot ik geen geluid meer hoorde en bleef er net zo lang weg tot er helemaal geen geluid en bewegen meer was.

Hij wil sinterklaas vieren, want 'dat is gezellig'.